

TÜRKİYE'DE GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF THE GRADUATE THESES REGARDING THE EDUCATION OF INDIVIDUALS WITH VISUAL IMPAIRMENT IN TURKEY

Ayşenur COŞKUNÇAY¹, Tuğba HORZUM²

ÖZ: Bu çalışmada, Türkiye’de görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Çalışmada ele alınan tezler Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) resmi sitesinde, 2010-2021 yılları arasında tam metnine erişilebilen lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Sistematik derlemenin kullanıldığı bu çalışmada lisansüstü tezler; yayımlandıkları yıl, üniversite, anabilim dalı ve ana disiplin, metodoloji (yöntem, desen, örneklem büyüklüğü, katılımcılar, veri toplama araçları ve veri analizi teknikleri) bakımından sınıflandırılmıştır. Araştırma sonuçları, 2010-2021 yılları arasındaki görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili lisansüstü tezlerin en çok 2019 yılında yazıldığını ve 22 farklı üniversitede hazırlandığını göstermektedir. Hazırlanan tezlerin en fazla Gazi ve Atatürk Üniversitelerinde olduğu ve bu üniversiteleri Marmara, Ankara ve Anadolu Üniversitelerinin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen tezlerde en çok tezin görme engellilerin eğitimi ve özel eğitim anabilim dallarında yazıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Tezler ana disiplinlere göre sınıflandırıldığında en fazla sosyoloji, dil-Türkçe, öğretim teknolojileri ve fen bilimleri eğitimi ana disiplinlerinde yazıldığı belirlenmiştir. Tezlerde çoğunlukla nicel araştırma yöntemlerinin tercih edildiği; nicel araştırma desenlerinden tarama ve tek denekli deneysel desenlerinin, nitel araştırma desenlerinden ise durum çalışmasının en çok tercih edildiği tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlere dahil edilen katılımcılara göre çoğunlukla ortaokul öğrencileri, ardından sırasıyla öğretmenler, ilkökul öğrencileri, aileler, okul öncesi öğrencileri ve üniversite öğrencileri ile gerçekleştirildiği belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, Görme yetersizliği olan birey, Sistematik derleme, Lisansüstü tez.

ABSTRACT: In this research, graduate theses about the education of individuals with visual impairment in Turkey were examined. The theses examined in the study consist of master's and doctoral theses on the official website of the Council of Higher Education National Thesis Center. These theses were the full text of which can be accessed between 2010-2021. In this study, in which systematic review was used, graduate theses were classified in terms of the year they were published, university, department and main discipline, methodology. Based on the results, most of the theses were written in 2019 and were prepared in 22 different universities. It was concluded that the theses prepared were mainly in Gazi University and Atatürk University, followed by Marmara University, Ankara University and Anadolu University. It was found that most of the theses were written in the departments of education of the visually impaired and special education. When the theses were classified according to the main disciplines, it was determined that they were mostly written in the main disciplines of sociology, language-Turkish, instructional technologies, and science education. In these theses, mostly quantitative research methods were preferred. It has been determined that survey and single-subject experimental designs are preferred among the quantitative research designs, and case study is the most preferred design among the qualitative research designs. It was determined that graduate theses were mostly conducted with secondary school students, teachers, and primary school students, families, pre-school students, and finally university students, respectively, according to the participants.

Keywords: Eğitim, Individual with visual impairment, Systematic review, Graduate theses.

Bu makaleye atıf vermek için:

Coşkunçay, A. ve Horzum, T. (2022). Türkiye’de görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(3), 1577-1596

Cite this article as:

Coşkunçay, A. & Horzum, T. (2022). Analysis of the graduate theses regarding the education of individuals with visual impairment in Turkey. *Trakya Journal of Education*, 12(3), 1577-1596

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Konya, Türkiye, aysenurcoskuncay@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9820-5391

² Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Konya, Türkiye, thorzum@gmail.com Orcid: 0000-0003-0630-4518

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Nowadays, it is seen as a necessity to determine the tendencies of educational research by examining them at certain periods, to reach information about their quantity and quality in this way and to shed light on the studies to be carried out in the next stage in the literature. As this situation is important for the education of individuals with normal development, it is at least as important for students who need special education to protect the educational rights of individuals and to provide equal opportunities in education. This requirement has recently led to studies on subjects such as inclusive education of visually impaired individuals (Miyachi, 2020), mathematics education (Klingenberg, Holkesvik & Augestad, 2019) and digital learning in mathematics (Klingenberg, Holkesvik & Augestad, 2020) on international platforms. Similarly, a study in which the education of science education studies for students with visual impairment was investigated in national platforms (Sözbilir et al., 2015) was also found. From this point of view, due to the limited number of recent studies on the education of individuals with visual impairment, it is important to examine the studies in this field in depth and to determine their tendencies. Therefore, in this study, it is aimed to compile and examine all accessible theses related to the education of individuals with visual impairment in Turkey.

In this research, it is aimed to present a perspective on the distribution of theses published related to the education of individuals with visual impairment in Turkey. For this purpose, answers to the following questions were sought:

1. What is the distribution of thesis by years?
2. What is the distribution of thesis according to universities?
3. What is the distribution of thesis according to the departments and main disciplines in which they were conducted?
4. What is the distribution of theses according to the methodological features (participants, sample size, method, research design, data collection tools, data analysis techniques)?

Method

In this research, a systematic review was used to examine thesis related to the education of individuals with visual impairment. As a database, Council of Higher Education Thesis Center in Turkey was utilized. The thesis in Turkish under the topic of “education and training” between January 2012 and May 2021 were searched with the keywords “visual impairment”, “visually impaired”, “visual disability” and “low vision”. 81 theses were included. Research data were collected with a checklist adapted from the literature (Çiltaş et al., 2012; Kızılaslan et al., 2012; Selçuk et al., 2014, Sevcen, 2019). In this checklist, the year, the author, the university, department, main discipline, method, research design, participants, sample size, data collection tools and data analysis techniques information were included. The obtained data were analyzed with qualitative descriptive analysis.

Findings

Theses about the education of individuals with visual impairment are evaluated under the nine headings in line with the research problems. According to these findings, it is seen that no thesis was written in 2021. It is determined that the year in which the most theses were published was 2019, with 19 theses and the number of the theses has increased, except for the years 2012, 2013, 2018, 2020 and 2021, which experienced sudden decreases. More than half of the theses were conducted at Gazi University the number of universities that contribute to studies on the education of individuals with visual impairment is at a low level. Theses were mostly prepared in the departments of education of the visually impaired and special education. Looking at the main disciplines, theses were written in the discipline of sociology, language-Turkish, and instructional technologies discipline in which accessibility, reading comprehension and social interaction are emphasized. In addition, it was determined that researchers did not prefer to work in the main disciplines of mathematics, history,

geography, and religion in their theses. When the method and research design were examined, it was determined that quantitative research designs such as single subject experimental design and scanning model were used more than qualitative research designs in theses. Similarly, considering the data analysis techniques, quantitative data analysis techniques were preferred more than the qualitative data analysis techniques. Moreover, considering the number of participants, the highest number of theses was carried out with 1-10 participants and considering the participants, the theses were mostly conducted with secondary school students, teachers, and primary school students. Considering the data collection tools, it was observed that different types of data collection tools were generally used together.

Discussion and Conclusion

As a result of findings, research needs have been identified by presenting new perspectives to researchers who plan to conduct studies on the education of individuals with visual impairment. In this direction, the results indicate that much more research needs to be done based on both different main disciplines and different research designs. In this context, the importance of due diligence in the education of visually impaired individuals cannot be denied. However, beyond this, to overcome the problems encountered, there is a need for design-based studies, action research, and research that requires advanced statistical analysis techniques. In addition, the lack of research conducted in early childhood and at university level points to a large gap. Finally, there is a need to conduct research in areas such as mathematics, art, history, geography, religion, and in this direction, there is a need for academicians to direct their students whom they teach to these fields.

GİRİŞ

Görme yetersizliğine sahip bireyler, halk arasında görme duyusu zedelenen veya kaybolan bireyler yerine çoğunlukla kör bireyler olarak bilinmektedir. Ancak bilinenlerin aksine görme yetersizliği çok daha kompleks ve heterojen bir yapıya sahiptir. Nitekim farklı ülkelerde veya kaynaklarda görme yetersizliği için farklı tanımlar kabul edilmektedir (bkz. Diken, 2013; Dünya Sağlık Örgütü [World Health Organisation] WHO, 2007; Enç, 2005, s. 45). Yasal ve eğitsel tanımları bulunan görme yetersizliğinin yasal tanımı bireylerin yasal imkanlardan yararlanıp yararlanamayacağını belirlerken, eğitsel tanımı bireylerin eğitim-öğretim ortamlarında görmelerini nasıl kullanacakları konusunda bilgi vermektedir. Öte yandan görme yetersizliği kör veya az gören şeklinde sınıflandırılmakta, çoğunlukla görme keskinliği ve görme alanı kavramlarıyla açıklanmaktadır. Buna göre gerekli tüm düzeltmelerden sonra iyi gören gözündeki görme keskinliği 20/200 ya da daha az ve görme alanı 20 dereceden az olan bireylere yasal kör, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan bireylere ise yasal olarak az gören denilmektedir (Aydın O'wyer ve Akça Bayar, 2017, s. 139). Eğitsel açıdan kör, işitsel ya da dokunsal materyallere gereksinim duyan ancak görme artığını öğrenme amacıyla kullanamayan kişi iken, eğitsel açıdan az gören ise görme duyusunu öğrenmek için kullanabilen kişidir (aynı eser). Buradan hareketle öğretim ortamlarında görme yetersizliği olan bireylerin görme duyusunu azami şekilde kullanmalarının ne kadar önemli olduğu düşünülebilir. Nitekim görme; bireyin hareket, iletişim ve kontrol gibi becerilerinin gelişiminde önemli olduğu için öğrenmeyi etkilemektedir (Howard, Williams ve Lepper, 2010). Ayrıca gerek bireyselleştirilmiş eğitim planlarının kullanılmasının gerekse öğrencilerin bireysel özelliklerinin (görmeyi kullanabilme durumu, görme engellinin olduğu yaş, ön öğrenmeler, öğrenme kanalı tercihi, ebeveyn ilgisi vb.) ve yeteneklerinin dikkate alınarak öğretim yapılmasının zorunlu olması nedeniyle, görme yetersizliğine sahip bireylerin eğitimi ve öğretimi normal gelişim gösteren akranlarına nazaran daha zordur. Hatta görme yetersizliğine sahip bireyler eğitim seviyeleri ve cinsiyetleri önemsenmeksizin toplumda hor görülümekte ve önyargıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun en temel nedenlerinden birisi görme yetersizliğinin sadece öğrenmeyi değil aynı zamanda diğer alanlardaki gelişimleri de olumsuz yönde etkilemesidir (Brian ve Haegele, 2014; Lieberman, Houston-Wilson ve Kozub, 2002; Marcone ve Penteado, 2013). Bunun sonucu olarak görme yetersizliği olan bireyler kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedemedikleri için yalnızlaşmaktadırlar (Çarkçı, 2011, s. 47, İkizoğlu, 2005). Diğer bir neden çevrelerinden görsel bilgileri alamamaları ve onları anlayamamaları nedeniyle görme yetersizliği olan bireylerin bilişsel, sosyal ve dil becerilerinin olumsuz yönde etkilenmesidir (Kızır, 2012; Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bu bağlamda görme yetersizliği olan bazı bireyler, gülümseme ve gören insanların sosyal tepkilerini anlayabilme gibi

eylemleri gerçekleştirememekte ve toplumsal ilişkilerde gören akranlarıyla daha az vakit geçirmektedirler (Gürsel, 2013, s.226; Vaughn, Bos ve Schumn, 2007). Bu nedenle görme yetersizliği olan bireyler ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitsel alanlarda akranlarına oranla çok daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Yıldız ve Gürler, 2018). Bu noktada aile desteğinin, öğretimsel uygulamaların, öğretim materyallerinin ve özellikle yürütülen akademik çalışmaların önemi yadsınamaz. Ancak ne yazık ki görme engelli bireylerin eğitimi ile ilgili farklı disiplinlerde yapılan araştırmaların yeterli olmadığı araştırmacılar tarafından bildirilmektedir (Horzum, 2013, 2018; Ünlü, Pehlivan ve Tarhan, 2010). Bununla birlikte alanyazın incelendiğinde bağımsız hareket etme becerileri ön planda tutulan görme yetersizliği olan bireyler için diğer alanlara nazaran fen bilimleri alanında yürütülen çalışmaların son zamanlarda daha yoğun bir şekilde ele alındığı görülebilir (Bülbül, 2009; Bülbül, Garip ve Özdemir, 2017; Kızılaslan, Sözbilir ve Yaşar, 2012; Sözbilir vd., 2015; Yazıcı, Gül, Sözbilir, Çakmak, Aslan, 2021; Zorluoğlu, Kızılaslan ve Sözbilir, 2021). Mevcut çalışmanın ikinci yazarının uzun yıllar süren sahadaki deneyimleri ve Miyauchi'nin (2020) çalışması doğrultusunda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının içerik bazında öğretim ortamlarını tasarlama konusunda sorunlar yaşadıkları gözlemlenmekte ve bilinmektedir. Branş öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının; görme yetersizliği olan bireyler için erişilebilir ortamların tasarlanması gerektiğinin farkında oldukları ancak bu farkındalığın çevre düzenlemesi düzeyinde olduğu da bilinmektedir (Horzum, 2018). Bu durum görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitim-öğretim ortamlarının tasarımına yeterli düzeyde önem verilmediğini akla getirmektedir.

Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinde aile desteği, öğretimsel uygulamalar, öğretim materyalleri ve yürütülen diğer akademik araştırmalar ile ilişkili var olan durumları belirlemek ve eğer varsa tespit edilen sorunların çözümlerini veya eksiklikleri bulmak için kapsamlı araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda durum çalışmaları, öğretim deneyleri, eylem araştırmaları, betimsel, deneysel ve karşılaştırmalı araştırmalar yapılabileceği gibi araştırmaların eğilimlerinin belirlendiği sistematik derlemelerin de önemi göz ardı edilemez. Nitekim eğitim araştırmalarının belirli periyotlarla (genellikle 10 yıllık olmak üzere 5-10-15-20-40 yıllık periyotlar) incelenerek eğilimlerinin tespit edilmesi; bu yolla nicelikleri ve nitelikleri hakkında bilgilere ulaşılması ve alanyazında bir sonraki aşamada gerçekleştirilecek olan çalışmalara ışık tutması bakımından bir gereklilik olarak görülmektedir. Bahsi geçen bu gereklilik normal gelişim gösteren bireylerin eğitimleri için ne kadar önemliyse, bireylerin eğitim haklarını korumak ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak adına özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için de en az o kadar önemlidir. Nitekim 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'sinde "Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır" hükmüne yer verilmektedir.

Son zamanlarda uluslararası platformlarda görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimleri ile ilişkili olarak sistematik derleme çalışmaları önem kazanmıştır. Bu doğrultuda görme yetersizliği yaşayan bireyler ile ilişkili olarak kaynaştırma eğitimi (Miyauchi, 2020), kanıta dayalı matematik eğitimi (Klingenberg, Holkesvik ve Augestad, 2019) ve matematikte kanıta dayalı dijital öğrenme (Klingenberg, Holkesvik ve Augestad, 2020) gibi spesifik konularda çalışılmıştır. Miyauchi (2020) çalışmasında öğretmenlerin algılarına ve görme yetersizliği olan öğrencilerin akademik konulara erişimde karşılaştıkları zorluklara odaklanarak, 1980 ile 2020 yılları arasında İngilizce olarak yayımlanan 18 hakemli makalenin bulgularını incelemiştir. Klingenberg ve arkadaşları (2019) Scopus, PubMed, ERIC ve Web of Science elektronik veri tabanlarında 2000 ve 2017 yılları arasında taranan ve öğretmenlerin deneyimleri, abaküs kullanımı, dokunsal grafikler ve matematiksel kavramların geliştirilmesine odaklanan İngilizce olarak yayımlanan 11 makaleyi amaçları, yöntemleri ve görme yetersizliği tanıları bağlamında incelemiştir. Klingenberg ve arkadaşları (2020) ise çalışmalarında Scopus, PubMed, ERIC ve Web of Science elektronik veri tabanlarında 2000-2017 yılları arasında yayımlanan müdahale ve deneysel tasarımlı İngilizce olarak yayımlanan 12 makaleyi incelemiştir. Yaş ortalaması 19 olan 3-16 aralığındaki sayıda öğrenci ile gerçekleştirilen bu çalışmalarda görme yetersizliği tanıları ve dijital öğrenmenin potansiyelleri tartışılmıştır. Benzer şekilde ulusal platformlarda ise görme engelli öğrencilere yönelik ulusal ve uluslararası alanlarda Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlanan fen eğitimi makalelerinin araştırıldığı (Sözbilir, Gül, Okcu, Yazıcı, Kızılaslan, Zorluoğlu, Atila, 2015) ve görme engelli öğrencilerin bilişsel becerileri ve psikolojik deneyimlerinin (Kızılaslan ve Sözbilir, 2018) derlendiği çalışmalara rastlanmıştır. Sözbilir ve arkadaşları (2015) 1972 ve 2014 yılları arasında ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranan 59 dergiden 223 makaleyi konuları, künyesel özellikleri ve metodolojik özellikleri bağlamında incelemiştir. Kızılaslan ve

Sözbilir (2018) görme yetersizliği olan bireylerin bilişsel becerileri ve psikolojik deneyimlerini ele alan çalışmaların eğitim-öğretim süreçlerine olan etkisini araştıran çalışmaları derlemişlerdir. Görüldüğü gibi hem ulusal hem de uluslararası alanda görme yetersizliği olan bireylerin eğitimleri ile ilişkili çalışmaları inceleyen araştırmalar makaleler üzerine odaklanmış ve çoğunlukla spesifik konuları ele alarak çıkarımlar yapmayı hedefledikleri için de genellikle az sayıda makaleyi derinlemesine incelemişlerdir. Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerini konu edinen lisansüstü tezlerin eğilimlerinin ele alınmadığı, dar kapsamlı spesifik konuların ele alındığı, metodolojik ve konu bağlamında ise sadece Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) çalışmalarının varlığı göz önüne alınırsa, ülkemizde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimleri ile ilgili genel bir bakış açısı yakalamak adına bu alanda lisansüstü tezlerin eğilimlerinin de araştırılması gerekli görülmektedir.

Araştırmanın Gerekçesi

Görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde kalitenin artırılması, var olan eksikliklerin veya ihtiyaçların giderilmesi ve ilişkili araştırmaların sürekliliğinin devam etmesi için bilimsel çalışmaların içeriğinin irdelenmesi gerekmektedir. Bu durum, içerisinde bulunulan döneme ilişkin yürütülen çalışmaların niteliği hakkında fikir vermekle birlikte daha sonra yürütülecek olan çalışmalara ışık tutabilir. Aynı zamanda bu alanda yürütülen çalışmalar hakkında bilgi edinilerek hangi disiplinlerde ve boyutlarda araştırmalara ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi sağlanabilir. Son on yılda hem uluslararası hem de ulusal bağlamda görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerine yönelik belirli alanlarda derleme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir (Kızılaslan ve Sözbilir, 2018; Klingenberg vd., 2019, 2020; Miyauchi, 2020; Sözbilir vd., 2015). Bununla birlikte mevcut derleme araştırmasından önce görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili olarak gerçekleştirilen genel bir çalışmanın olmaması dikkati çekmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmada Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilişkili yürütülmüş lisansüstü tezlerin derlenip incelenmesi amaçlanmıştır. Lisansüstü tezlerin seçilmesinin nedeni Karadağ’ın (2009) belirttiği gibi bir bilimsel alanla ilişkili olarak yapılan tezlerin analiz edilmesinin o alanla ilgili genel görünümün ortaya konulmasında önemli olmasıdır. Bu bağlamda bu araştırmanın sonuçlarının “Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi alanında sınırlarımız nedir?” ve “Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi konusunda neredeyiz?” sorularına cevap verme kapasitesi olduğunun ve tezlerde çoğunlukla tercih edilen ana disiplinlerin neler olduğunun ortaya çıkarılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Tezlerin içerik bakımından incelenmesi ve bu sayede alanyazına yaptığı katkıların sınıflandırılmasının, şu anki görünüme ışık tutmanın yanında ilerleyen zamanda yapılacak çalışmalara daha yenilikçi ve hem künyesel hem de metodolojik bağlamda daha orijinal olmaları konusunda katkıda bulunacağı ve bu alanda mühim bir görevi başaracağı öngörülmektedir. Türkiye’de son 11 yıl içerisinde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili farklı disiplinlere ait çalışmaların incelenmesi ile bu alanda gerçekleşen radikal değişikliklerin tespit edilmesine olanak sağlayacağı için incelenen tezlerde 2010-2021 Temmuz tarihleri esas alınmıştır. Dinçer’in (2018) de belirttiği üzere belirli periyotlarla (5-10 yıl) yapılan bu tarz çalışmalar, ilgili konu ya da alan hakkında istatistikleri vererek, alandaki açıklığı ya da yığılmayı gösterebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada “Türkiye’de görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yayımlanan tezlerin dağılımı” üzerine bir bakış açısı oluşturmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) Görme yetersizliği olan bireyler ile ilgili yayımlanan tezlerin künyesel özellikleri incelendiğinde;
 - Yıllara göre nasıl dağılmaktadır?
 - Hazırlandıkları üniversitelere göre nasıl dağılmaktadır?
 - Yayımlandıkları anabilim dallarına ve ilişkili oldukları ana disiplinlere göre nasıl dağılmaktadır?
- 2) Görme yetersizliği olan bireyler ile ilgili yayımlanan tezlerin metodolojik özellikleri incelendiğinde;
 - Katılımcı gruplarına göre;

- Katılımcı gruplarının büyüklüğüne göre;
- Araştırma yöntemine göre;
- Araştırma desenine göre;
- Veri toplama araçlarına göre;
- Veri analizi yöntemlerine göre nasıl dağılmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmanın yöntemi olarak sistematik derleme metodolojisi tercih edilmiştir. Sistematik derleme, birtakım dahil etme ve hariç tutma kriterleri kullanılarak aynı konuda yapılan tüm çalışmalarını kapsamlı bir şekilde tarayıp hangi çalışmaların derlemeye dahil edileceğinin belirlenmesi ve bu çalışmaların araştırma soruları bağlamında sentez edilmesidir (Petticrew ve Roberts, 2006). Yani, sistematik derleme metodolojisi ile hedeflenen araştırma konusuna ilişkin alanyazının nicel, nitel veya karma yöntemler ile yapılmasına bakılmadan belirlenen ölçütlere göre seçimlerin yapılması, seçilen alanyazına yönelik betimsel verilere ulaşılması ve ulaşılan verilerin yorumlanması hedeflenmektedir. Bu çalışmada daha önceden jüri değerlendirmesinden geçmiş tezlerin sistematik bir incelemesi yapılarak bu tezlerin yayımlandığı yıllar, üniversiteler, yayımlandıkları anabilim dalları, ilişkili oldukları ana disiplinler ve metodolojik özellikleri değerlendirilmiştir.

Veri toplama Süreci

Sistematik derleme çalışmalarında, yayın yılında kısıtlaması uygulayıcıların alanda biriken kanıtları takip etmelerine ve kanıta dayalı uygulama yapmalarına olanak sağlamaktadır (Moher, Liberati, Tetzlaff ve Altman, 2010). Bu nedenle bu çalışmada Ocak 2010-Mayıs 2021 tarihleri arasında YÖKTEZ’de Türkçe dilinde “eğitim ve öğretim” konu başlığı altında yayımlanan tezler “görme engelli”, “görme yetersizliği”, “görme engeli”, “az gören” anahtar kelimeleriyle alanyazın taraması yapılmıştır. Taramanın YÖKTEZ veri tabanında yapılmış olmasının nedeni görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili olarak hazırlanan tezlerin analiz edilmesinin o alanla ilgili genel görünümü ilişkin çıkarım yapılmasıdır.

Gözden geçirme sürecinde yapılan taramalar sonucunda 383 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Bu aşamada ilk olarak her bir anahtar kelime için YÖKTEZ’de lisansüstü tezler her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı taranmıştır. Bu doğrultuda “görme engelli” anahtar kelimesi ile 263, “görme engeli” anahtar kelimesi ile 32, “görme yetersizliği” anahtar kelimesi ile 34, “az gören” anahtar kelimesi ile 54 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Lisansüstü tezlerin sistematik derlemeye dahil edilme ölçütleri (a) Türkçe dilinde yazılmış olması, (b) 2010 yılı ve sonrasında yayımlanmış olması, (c) tam metnine erişilebiliyor olması, (d) eğitim ve öğretim konulu olması şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca dışlama ölçütleri ise (a) Türkçe dışındaki dillerde yazılmış olması, (b) 2009 yılı ve öncesinde yayımlanmış olması, (c) kullanımına izin verilmemesi veya tam metnine erişilemiyor olması, (d) eğitim ve öğretim konusu dışındaki konularla ilişkili olması şeklinde belirlenmiştir. Bu doğrultuda dahil etme ölçütlerine uymayan 279 lisansüstü tez elenerek 104 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Ardından erişilen bu 104 lisansüstü tezlerin yazarları, yılları ve özetleri gözden geçirilerek birden fazla kaydedilen lisansüstü tez tek kopya olacak şekilde güncellenerek 81 lisansüstü tez sistematik derlemenin kapsamında incelenmiştir.

Verilerin Analizi

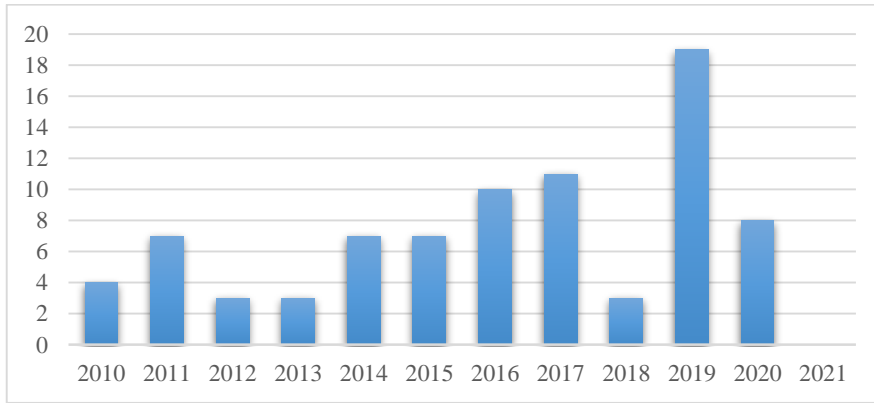
Bu çalışmadaki tezler önce savunuldukları yıllara göre sonra yazıldıkları üniversitelere göre, ardından yayımlandıkları anabilim dalları ve ilişkili oldukları ana disiplinlere göre sınıflandırılmışlardır. Daha sonra tezler yöntemleri, desenleri, katılımcıları, veri toplama araçları ve veri analizi teknikleri metotları gibi metodolojik özellikleri bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaların yapılabilmesi için öncelikle alanyazındaki makalelerin ve tezlerin incelenmesi amacıyla yürütülmüş çalışmalar incelenmiştir. İncelenen bu araştırmaların bazıları (Çiltaş, Güler ve Sözbilir, 2012; Kızılaslan vd., 2012; Selçuk, Palancı, Kandemir ve Dündar, 2014, Sevencan, 2019) temel alınarak tez inceleme kriterleri oluşturulmuştur (Ek). Buna göre elde edilen kriterler künye ve metodoloji olmak üzere iki bölümden

oluşturulmuştur. Künye bölümünde tezlerin hazırlandığı yıl, üniversite, anabilim dalı, ana disiplin ele alınırken, metodoloji bölümünde yöntem, desen, katılımcılar, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, veri analizi teknikleri ele alınmıştır. Belirtilen bu başlıklar temel alınarak bu araştırmanın veri analizi aşamasında betimsel analiz yöntemine yer verilmiştir. Bu yöntemde yukarıda belirtildiği gibi daha önce belirlenen temalara göre veriler sınıflandırılmaktadır. Betimsel analizde araştırmacılar ayrıca bulgularda sebep-sonuç bağlantısı kurmakta ve ihtiyaç duyulması halinde olgular arasındaki yapı farklılıklarını analizleriyle karşılaştırmaktadır (Kitzinger, 1995; Kvale, 1996). Bu doğrultuda veri analizi sürecinde ilk önce birinci araştırmacı ardından ikinci araştırmacı veri analizini birbirlerinden bağımsız olarak tez inceleme kriterleri doğrultusunda titizlikle yapmıştır. Veri analizleri Excel dosyasına kaydedilmiştir. Yazarlar Covid-19 pandemisi ve farklı bölgelerde yaşamaları nedeniyle yüz yüze görüşmek yerine popüler bir bulut teknolojisi üzerinden ortak çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Ayrıca farklı zaman dilimlerinde ortalama 120 dakika süren üç online görüşme yapmışlardır. Bu görüşmelerde tezlerin elde edilmesi (tarama) ve veri analizleri (kodlama) hakkında tam uyuşmayı yakalayarak veri analizine son halini vermişlerdir. Ayrıca bulgular başlığı altında verilen tabloların birbirini destekleyen sonuçları vermesi ile girilen bilgilerin doğruluğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Araştırmacılar sınıflandırdıkları verilere ilişkin bulguları özetleyerek öznel birikimleri ile sonuç ve tartışma bölümünde yorumlamışlardır. Tez inceleme kriterleri doğrultusunda sınıflandırılan tezler için tablolar, frekans (f) ve yüzde (%) değerlerinden yararlanılarak sunulmuştur.

BULGULAR

Bu araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezler, tez inceleme kriterleri doğrultusunda kodlanarak elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda sırasıyla açıklanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yürütülen lisansüstü tezlerin künyesel özellikleri olan yıllara, hazırlandıkları üniversitelere, anabilim dallarına ve anadisiplinlere göre dağılımları incelenmiştir. Ardından görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yürütülen lisansüstü tezlerin metodolojik özellikleri olan katılımcı grubuna, katılımcı grubun büyüklüğüne, yöntem, araştırma desenine, veri toplama araçlarına ve veri analizine göre dağılımları ele alınmıştır.

Görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yürütülen lisansüstü tezlerin yıl bazında dağılımı Şekil 1’de verilmiştir. Yıl sınırlaması Ocak 2010 ve Mayıs 2021 tarihleri arasında olduğu için 11 yıllık bir süreç incelenmiştir.

Şekil 1. Tezlerin yayımlandığı yıllara göre dağılımı

Şekil 1’e göre, görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili yürütülen tezlerin sayısının yıllara göre farklılık gösterdiği ve en çok tez yazılan yılın 19 tez ile 2019 yılı olduğu görülmektedir. Öte yandan tez sayılarının birbirine yakın olduğu gözlemlenen 2017 yılında 11 tezin, 2016 yılında 10 tezin, 2020 yılında 8 tezin yazılmış olduğu görülmektedir. Son olarak 2021 yılının mayıs ayına kadar hiç tez yazılmadığı ya da YÖKTEZ veri tabanında yazılan tezlerin tam metnine erişilemediği şekilden anlaşılmaktadır.

Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin üniversiteler bazında dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir. Burada incelenen tezlerin üniversiteleri YÖKTEZ veri tabanında tez açıklamasında belirtilen üniversitelerdir.

Tablo 1.

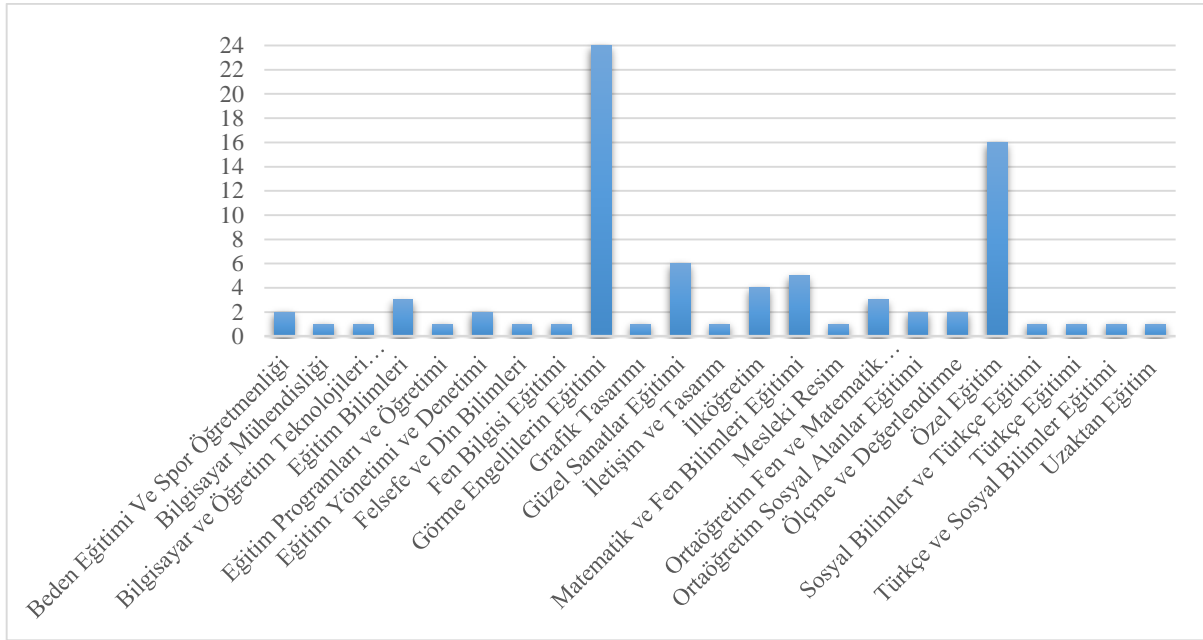
Tezlerin yayımlandığı üniversiteler bazında dağılımı

Üniversite	f	%	Üniversite	f	%
Gazi Üniversitesi	47	58,02	Çukurova Üniversitesi	1	1,23
Atatürk Üniversitesi	7	8,64	Erciyes Üniversitesi	1	1,23
Ankara Üniversitesi	3	3,70	Hacettepe Üniversitesi	1	1,23
Marmara Üniversitesi	3	3,70	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	1,23
Anadolu Üniversitesi	2	2,46	İstanbul Okan Üniversitesi	1	1,23
Beykent Üniversitesi	2	2,46	Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	1,23
Yeditepe Üniversitesi	2	2,46	Mimar Sinan Üniversitesi	1	1,23
Akdeniz Üniversitesi	1	1,23	Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	1,23
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	1,23	Siirt Üniversitesi	1	1,23
Balıkesir Üniversitesi	1	1,23	Süleyman Demirel Üniversitesi	1	1,23
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	1,23	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	1	1,23
Toplam				81	100

Tablo 1'e göre, görme yetersizliği yaşayan bireyler ile ilgili tezlerin toplamda 22 üniversitede hazırlandığı görülmektedir. Tabloda ilk sırada Gazi Üniversitesi yer almaktadır. Bu araştırmaya dahil edilen tezlerin yarısından fazlası (f=47, %58,02) Gazi Üniversitesinde yürütülmüştür. Geriye kalan üniversitelerde yazılan tezlerin oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Örneğin Atatürk Üniversitesi 7 tez ile (%8,64) ikinci sırayı alırken, Ankara ve Marmara Üniversiteleri üçer tez ile (%3,70) üçüncü sıradadır.

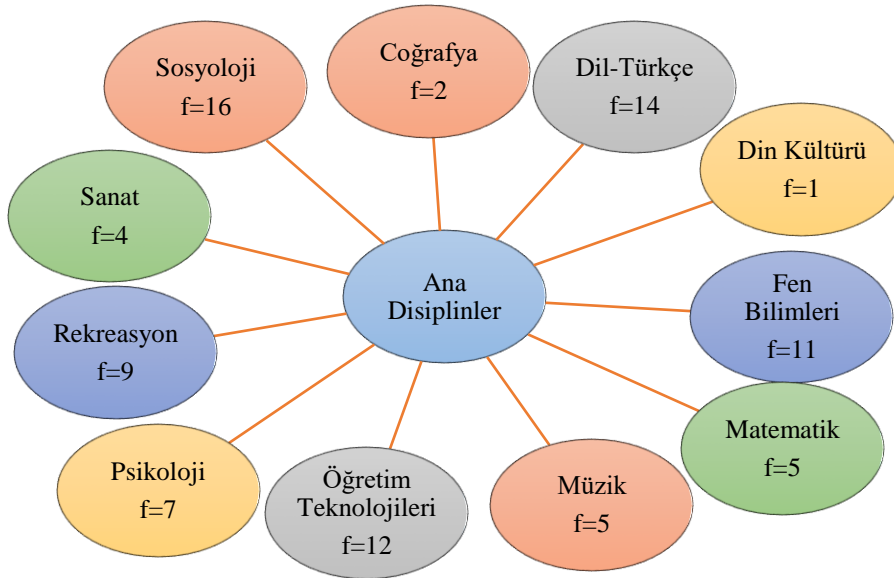
Araştırma kapsamında incelenen tezlerin anabilim dalları YÖKTEZ veri tabanında tez açıklamasında belirtilen anabilim dallarıdır. Bu anabilim dalları; Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Eğitim Programları ve Öğretimi, Eğitim Bilimleri, Bilgisayar Mühendisliği, Felsefe ve Din Bilimleri, Fen Bilgisi Eğitimi, Görme Engellilerin Eğitimi, Grafik Tasarımı, Güzel Sanatlar Eğitimi, İletişim ve Tasarım, Türkçe Eğitimi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, İlköğretim, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi, Mesleki Resim, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme, Özel Eğitim, Uzaktan Eğitim şeklindedir. Görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yazılan tezlerin yayımlandıkları anabilim dalları bazında dağılımı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2 incelendiğinde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili tezlerin 23 farklı anabilim dalında yazıldığı görülmektedir. Tezlerin yayımlandığı anabilim dallarına göre dağılımında 24 tez ile (%29,62) en fazla sayıda tezin Görme Engellilerin Eğitimi Anabilim Dalı'nda ardından 16 tez ile (%19,75) özel eğitim anabilim dalında yazıldığı anlaşılmaktadır. Diğer anabilim dallarında yazılan tezlerin sayısının ise oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin güzel sanatlar eğitimi anabilim dalında altı tez (%7,40), matematik ve fen bilimleri eğitimi anabilim dalında beş tez (%6,17) ve ilköğretim anabilim dalında dört tez (%4,93) yazılmıştır. Geriye kalan anabilim dallarında yazılan tezler ise yaklaşık olarak aynı sayıda olmakla birlikte, lisansüstü tezlerin en az sayıda ele alındığı anabilim dallarının bilgisayar ve sosyal bilimler alanlarının öğretimi ile ilişkili anabilim dalları olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Tezlerin yayımlandıkları anabilim dalları bazında dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin ana disiplinleri ise ele alınan akademik alanlarla ilişkilidir. Buna göre ele alınan akademik alanlar coğrafya, dil-Türkçe, din, fen bilimleri, matematik, müzik, öğretim teknolojileri, psikoloji, rekreasyon³, sanat, sosyoloji⁴ olmak üzere on bir başlık altında incelenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta 5 lisansüstü tezin birden fazla disiplin baz alınarak yürütülmüş olmasıdır. Görme yetersizliği olan bireylerin eğitimine yönelik hazırlanan tezlerin ilişkili oldukları ana disiplinlere göre dağılımı Şekil 3 ile verilmiştir.

Şekil 3. Tezlerin ilişkili olduğu ana disiplinlere göre dağılımı

Şekil 3'e göre 16 tez ile (%19,75) en fazla çalışılan ana disiplinin sosyoloji olduğu, 14 tezin (%17,28) okuduğunu anlama-yorumlama ve özetleme gibi becerileri ele alan dil-Türkçe disiplininde olduğu, 12 tezin (%14,81) temelde erişilebilirliği sağlamayı esas alan öğretim teknolojileri ve 11 tezin (%13,58) ise fizik, kimya, biyoloji ve çevre konularını ele alan fen bilimleri ana disiplinlerinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Fiziksel aktivitelerin ve bağımsız hareket etme becerilerinin ele alındığı rekreasyon ana

³ Fiziksel, sosyal ve zihinsel sağlığı iyileştirerek yaşam kalitesini arttırmaya yardımcı olan çalışmalar olarak ele alınmıştır.

⁴ Günlük yaşamı çevreleyen sosyal davranış, toplum, sosyal ilişki kalıpları, sosyal etkileşim ve kültür olarak ele alınmıştır.

disiplinde dokuz (%11,11) tezin, bireylerin ve toplulukların duygularını yönlendiren davranış biçimlerini inceleyen psikoloji ana disiplininde yedi (%8,64) tezin ele alındığı tespit edilmiştir. Matematik ve müzik disiplinlerinde ise eşit sayıda (f=5, %6.17) tezlerin hazırlandığı belirlenmiştir. En az tez ise din kültürü ana disiplininde yazılmıştır.

Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin katılımcılar bazında dağılımı Tablo 2 ile sunulmuştur. Katılımcılar bazında dağılım incelenirken bazı lisansüstü tezlerde farklı türden katılımcıların tercih edildiği belirlenmiştir.

Tablo 2.

Katılımcılar bazında dağılım

Katılımcılar	f	%	Katılımcılar	f	%
Okul Öncesi Öğrencileri (1-5 yaş)	9	11,11	Öğretmen	21	25,92
İlkokul Öğrencileri (1-4. Sınıf, 6-9 yaş)	19	23,45	Akademisyen	1	1,23
Ortaokul Öğrencileri (5-8. Sınıf, 10-13 yaş)	29	35,80	Aile	10	12,34
Lise Öğrencileri (9-12. Sınıf, 14-18 yaş)	12	14,81	Doküman	1	1,23
Üniversite Öğrencileri	2	2,46	Diğer	3	3,70
Yetişkin (16-67 yaş)	7	8,64			

Tablo 2’ye göre; görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili yayımlanmış tezlerin çoğunluğunda katılımcıların ortaokul öğrencileri (f=29, %35,80), öğretmenler (f=21, %25,92) ve ilkokul öğrencileri (f=19, %23,45) olduğu görülmektedir. Öte yandan lise öğrencilerinin (f=12, %14,81), ailelerin (f=10, %12,34), okul öncesi öğrencilerinin (f=9, %11,11) ve diğer yetişkinlerin (f=7, %8,64) ise katılımcı olarak lisansüstü tezlerde daha az tercih edildiği söylenebilir.

Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin katılımcıların büyüklüğü bazında dağılımı Tablo 3 ile gösterilmektedir.

Tablo 3.

Katılımcı büyüklüğü bazında dağılım

Örneklem Büyüklüğü	f	%	Örneklem Büyüklüğü	f	%
1-10 arası	27	33,33	301-1000 arası	2	2,46
11-30 arası	18	22,22	1001 ve üzeri	1	1,23
31-100 arası	17	20,98	Belirtilmemiş-Diğer-Doküman inceleme	3	3,70
101-300 arası	13	16,04	Toplam	81	100

Tablo 3’e göre örneklem büyüklüklerinin arttıkça tercih edilmelerinin azaldığı görülmektedir. Buna göre en çok tercih edilen örneklem büyüklüğünün 1-10 arası örneklem büyüklüğünün (f=27, %33,33) olduğu ve en az tercih edilen örneklem büyüklüğünün ise 1001 ve üzeri (f=1, %1.23) olduğu söylenebilir. İncelenen üç tezde (%3,70) ise örneklem büyüklüğünün belirtilmediği görülmektedir.

Bu çalışmada görme yetersizliği yaşayan bireylerle ilgili yayımlanan lisansüstü tezlerin araştırma yöntemi bazında dağılımı incelendiğinde, tezlerin yarısından fazlasında (f=43, %53,08) nicel araştırma yönteminin kullanıldığı görülebilmektedir. Tezlerin üçte birinde (f=27, %33,33) nitel araştırma yönteminin ve tezlerin yaklaşık onda birinde (f=7, %8,64) ise karma araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazı tezlerde (f=4, %4.93) kullanılan yöntemin belirtilmediği tespit edilmiştir veya hangi yöntemin kullanıldığı anlaşılamamıştır. Bu durumlar için ise “Belirtilmemiş” sınıflandırması kullanılmıştır.

Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin araştırma desenine göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4.

Araştırma deseni bazında dağılım

Araştırma Deseni		f	%
Nicel Yöntem (f=43 %53,08)	Deneysel olan	Yarı deneysel desen	2 2,46
		Tek denekli desen	14 17,28
		Zayıf deneysel desen	2 2,46
	Deneysel olmayan desen	Betimsel	1 1,23
		Nedensel karşılaştırma (Ex-Post Facto)	2 2,46
		Karşılaştırmalı	2 2,46
		Korelasyonel	2 2,46
	Tarama	17 20,98	
	Birden fazla nicel yöntem		1 1,23
	Nitel Yöntem (f=27, %33,33)	Etkileşimli	Fenomenoloji
Eleştirel			2 2,46
Diğer/ Belirtilmemiş			1 1,23
Etkileşimsiz		Doküman incelemesi	1 1,23
Birden fazla nitel yöntem		1 1,23	
Karma Yöntem (f=7, %8,64)	Yakınsayan Paralel Desen (Nicel+Nitel)		2 2,46
	Açımlayıcı/ Açıklayıcı Sıralı Desen (Nicel→Nitel)		2 2,46
	Çok aşamalı karma desen		1 1,23
	Belirtilmemiş		2 2,46
Diğer	Yöntem ve desen belirtilmemiş	4 4,93	
Toplam		81 100	

Not: Ek ile verilen desenlerin bir kısmına, incelenen lisansüstü tezlerde kullanılmaması nedeniyle Tablo 2’de yer verilmemiştir.

Tablo 4’e göre; tezlerde en fazla kullanılan araştırma desenin 19 tez ile (%23,45) nitel araştırma yöntemi desenlerinden durum çalışması olduğu, bunu 17 tez ile (%20,98) nicel araştırma yöntemlerinden tarama ve 14 tez ile (%17,28) tek denekli deneysel desenlerinin takip ettiği görülmektedir. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinde birden fazla desen kullanılan birer tez (%1,23) olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan alanyazın taramalarının olduğu tezlere yer verilmediği, deneysel desenlerden tam deneysel desenin, deneysel olmayan desenler başlığı altında da ölçek geliştirme çalışmalarının yapılmadığı, ayrıca nitel etkileşimli araştırma desenlerinden etnografi ve gömülü teorinin kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde karma yöntem gerektiren desenlerden keşfedici sıralı desen ve iç içe karma desen ile desenlenmiş araştırmalara rastlanmamıştır.

Türkiye’de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde tercih edilen veri toplama araçlarına göre dağılımı Tablo 5’te sunulmuştur. Burada bazı lisansüstü tezlerde birden fazla veri toplama aracının tercih edildiği belirlenmiştir.

Tablo 5.
Veri toplama araçları bazında dağılım

Veri Toplama Araçları	f	%
Gözlem (f=17, %20,98)	Katılımcı olan	2,46
	Yapılandırılmamış	3,70
	Yarı-yapılandırılmış	5,617
	Yapılandırılmış	2,246
	Belirtilmemiş	7,8,64
Görüşme (Mülakat) (f=42, %51,85)	Yapılandırılmış	8,9,87
	Yarı-yapılandırılmış	25,30,86
	Yapılandırılmamış	2,2,46
	Odak grup görüşmesi	2,2,46
	Klinik mülakat	2,2,46
	Belirtilmemiş	7,8,64
Başarı testi	10	12,34
Alternatif testler (Tutum, algı, kişilik, zekâ vb. testleri)	11	13,58
Anket	9	11,11
Dokümanlar	17	20,98
Alternatif araçlar (f=35, %43,21)	Alan notları	4,4,93
	Çalışma kağıtları	3,3,70
	Değerlendirme araçları	7,8,64
	Dereceli puanlama anahtarı/rubrik	2,2,46
	Envanter	6,7,40
	Formlar	16,19,75
	Günlük	3,3,70
	Kayıt çizelgesi	8,9,87
	Kontrol listeleri	10,12,34
Video kayıtları	5,6,17	
Ölçek	19	23,45

Tablo 5'in devamı...

Veri Toplama Araçları	f	%
Diğer (Bilgi formu)	16	19,75
Belirtilmemiş	3	3,70

Tablo 5 incelendiğinde veri toplama aracı olarak en çok tercih edilme sırasına göre; görüşme (mülakat) yöntemlerinin, ardından sırasıyla alternatif araçların, ölçeğin, gözlemin ve dokümanların, demografik özelliklerin elde edildiği bilgi formlarının, alternatif testlerin, hazırbulunmuşluk seviyelerinin veya başarının ölçüldüğü başarı testlerinin ve anketin kullanıldığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde tüm görüşme türlerine yer verildiği ve en çok yarı-yapılandırılmış (f=25, %30,86), yapılandırılmış (f=8, %9,87) görüşmelerin uygulandığı tespit edilmiştir. Alternatif araçlardan en çok formun (f=16, %19,75), kontrol listesinin (f=10, %12,34), kayıt çizelgesinin (f=8, %9,87), en az ise dereceli puanlama anahtarlarının (f=2, %2,46), günlük (f=3, %3,70) ve çalışma kağıtlarının (f=3, %3,70) kullanıldığı tespit edilmiştir. Gözlem türlerinden ise en çok yarı-yapılandırılmış gözlem (f=5, %6,17) ve içeriği belirtilmemiş gözlem (f=7, %8,64) ile verilerin toplandığı tespit edilmiştir.

Türkiye'de görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerde kullanılan veri analizi teknikleri bazında dağılımı Tablo 6'da sunulmuştur. İncelenen bu tezlerin büyük bir çoğunluğunda birden fazla veri analizi tekniğinin kullanıldığı belirlenmiştir.

Tablo 6.

Veri analizi teknikleri bazında dağılım

Veri Analizi Teknikleri	f	%		
Frekans	19	23,45		
Yüzde	24	29,62		
Betimsel veri analizi (f=43, %53,09)	Aritmetik ortalama	15	18,51	
	Standart sapma	14	17,28	
	Grafikle gösterim	19	23,45	
	Diğer (basıklık, çarpıklık, çeyreklikler, maksimum, minimum, tepe değeri)	9	11,11	
	Nicel Veri Analizi	Korelasyon	8	9,87
t-testi		17	20,98	
Anova		13	16,04	
Faktör analizi		2	2,46	
Kestirimsel veri analizi (f=33, %40,74)		Regresyon	2	2,46
		Friedman	1	1,23
Parametrik olmayan testler		Ki-Kare	5	6,17
		Kolmogorov Smirnov	5	6,17
		Kruskal Wallis-H	13	16,04
		Mann-Whitney-U	16	19,75

Tablo 6'nın devamı

Veri analizi teknikleri				f	%
Nicel Veri Analizi	Kestirimsel veri analizi (f=33, %40,74)	Parametrik olmayan testler	Spearman Korelasyon	6	7,40
			Wilcoxon İşaretli Sıralar	6	7,40
Nitel Veri Analizi	Betimsel analiz			15	18,51
	İçerik analizi			24	29,62
	Sürekli karşılaştırmalı analiz			1	1,23
	Fenomenolojik analiz			1	1,23
	Belirtilmemiş			5	6,17

Tablo 6'ya göre; tezlerde araştırmacıların nitel veri analizi tekniklerinden ziyade nicel veri analizi tekniklerini tercih ettikleri görülmektedir. Yayımlanan tezlerde nicel veri analizi tekniklerinden betimsel veri analizlerinin kestirimsel veri analizlerinden daha fazla tercih edildiği de söylenebilir. Daha ayrıntılı bakılacak olursa nicel betimsel veri analizlerinden en çok yüzdenin ve nitel veri analizi tekniklerinden içerik analizinin (f=24, %29,62) tercih edildiği anlaşılmaktadır. Ardından nicel betimsel veri analizi tekniklerinden grafikte gösterimin ve frekansın (f=19, %23,45), t-testi (f=17, %20,98) ile Mann Whitney U testinin (f=16, %19,75) kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu tekniklerin yanı sıra nitel veri analizi tekniklerinden betimsel analiz (f=15, %18,51); nicel veri analizi tekniklerinden ise standart sapmanın (f=14, %17,28), Kruskal Wallis-H ve Anova testlerinin (f=13, %16,04) tezlerde kullanıldığı belirlenmiştir. En az tercih edilen nicel veri analizi tekniğinin Friedman testi olduğu ve en az tercih edilen nitel veri analizi tekniklerinin ise sürekli karşılaştırmalı analiz ve fenomenolojik analiz olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada ulaşılan bulgular incelendiğinde görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilişkili lisansüstü tezlerin Türkiye'deki 207 üniversitenin sadece 22'sinde hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu durum görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili çalışmalara katkı sağlayan üniversitelerin sayısının azlığını ortaya koymaktadır. Hazırlanan lisansüstü tezlerin yarısından fazlasının Gazi Üniversitesinde yürütülmesinin ise özel bir önemi bulunmaktadır. Nitekim Türkiye'de Özel Eğitim bölümünün ilk olarak Gazi Üniversitesinde kurulması nedeniyle böyle bir sonucun çıkması normal karşılanabilir⁵. Burada dikkati çeken bir diğer nokta en az Gazi Üniversitesi kadar köklü bir geçmişe sahip olan Ankara, Atatürk, Marmara, Anadolu ve Hacettepe Üniversitelerinde hazırlanan tez sayılarının az olmasıdır. Ancak burada asıl üzerinde durulması gereken nokta, görme yetersizliğine sahip bireylerle ilgili ülkemizdeki pek çok üniversitenin ve araştırmacının daha fazla çalışma yapmasına olan ihtiyaçtır. Nitekim görme yetersizliğinin diğer başka etkenlerle de birleşerek bireylerin akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği (Brian ve Haegele, 2014; Lieberman vd., 2002) bilinmekte ve bu bağlamda lisansüstü tezlere danışmanlık yapan araştırmacıların öğrencilerini bu alana yönlendirmeleri önerilebilir. Unutmamalıdır ki görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilişkili çalışmalar sadece görme engelli bireylerin eğitimi ve özel eğitim anabilim dallarının sorumlu olduğu bir alan değildir. Aynı zamanda alan eğitimi çalışmalarının yapıldığı diğer anabilim dallarının da eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak adına sorumlulukları bulunmaktadır. Bu doğrultuda görme yetersizliği olan bireylerin eğitimlerinin disiplinler arası bir boyutunun olduğu göz önüne alındığında görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ve özel eğitim alanlarında uzmanlıkları olan araştırmacılarla ortak tez danışmanlıkları yapılabilir.

⁵1953-1954 eğitim-öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde yetersizlikten etkilenen bireylerin eğitimine katkıda bulunacak öğretim elemanlarının yetiştirilmesi amacıyla Özel Eğitim Bölümü açılmıştır. Ancak bürokratik nedenlerden dolayı daha sonra kapatılmış ve Gazi Eğitim Enstitüsünün fakülte olmasından sonra yine aynı amaçla Gazi Eğitim Bilimleri Bölümü içinde Özel Eğitim Öğretmenliği Anabilim Dalı olarak yeniden eğitime başlamıştır.

Ocak 2010-Mayıs 2021 zaman aralığında görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili yazılan tezler içerisinde 19 tez ile en çok tezin yayımlandığı yılın 2019 yılı olduğu ve genel eğilim olarak son yıllarda yayımlanan tezlerin sayısının arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca 2020 yılında tez sayısının sekiz olması ve 2021 yılının mayıs ayına kadar ise bitmiş bir tezin olmaması, Milli Eğitim'e bağlı okullarda uzaktan eğitime geçilmesi nedeniyle yüz yüze verilerin toplanmasının ve görme yetersizliği olan bireylere bu ortamda ulaşmanın zorluğundan kaynaklanmış olabilir.

Görme yetersizliği olan bireylerle ilgili hazırlanan tezlerin yayımlandıkları anabilim dallarına göre dağılımına bakıldığında en çok tezin görme engellilerin eğitimi ve özel eğitim anabilim dallarında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç beklenen bir sonuç olmuştur. Ancak diğer anabilim dallarında bu alanda yeterli düzeyde tez çalışmalarının yapılmaması araştırmacıların disiplinler arası çalışmalara istekli olmadıkları veya bu alanda çalışmaların yapılmasına olan ihtiyacın farkında olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Tezlerin ilişkili olduğu ana disiplinlere bakıldığında ise günlük yaşamı çevreleyen sosyal davranış, sosyal ilişki kalıpları, sosyal etkileşim gibi konuları ele alan sosyoloji ana disiplininde, ardından okuduğunu anlama, yorumlama ve özetleme gibi dil bilgisinin ele alındığı dil-Türkçe ve erişilebilirliğin ön plana çıkarıldığı öğretim teknolojileri ana disiplinlerinde hazırlandığı göze çarpmaktadır. Bu bulgulardan hareketle araştırmacıların görme yetersizliği olan bireylerin sosyal, bireysel, toplumsal ve eğitsel gereksinimlerinin sosyal hayatlarını olumsuz etkilememesi için gerçekleştirilen uygulamalara daha fazla önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim çevrelerinden görsel bilgileri alamamaları ve onları anlayamamaları, görme yetersizliği olan bireylerin bilişsel, sosyal ve dil becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir (Kızar, 2012; Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Bunun bir sonucu olarak da görme yetersizliği olan bireyler toplumsal ilişkilerde de gören yaşlılarıyla daha az vakit geçirme (Gürsel, 2013, s. 226), kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedememe ve yalnızlaşma (Çarkçı, 2011, s. 47, İkizoğlu, 2005) gibi bazı zorluklar yaşayabilmektedir. Ayrıca tezlerde az sayıda çalışılan ana disiplinlerden birinin matematik olduğu belirlenmiştir. Bu durum araştırmacıların görme yetersizliği olan bireylerin soyut kavramları ve sembolleri içerisinde barındıran matematiği öğrenemeyeceklerine dair olan deneyimlerinin ve inançlarının (Marccone ve Penteado, 2013) bir yansıması olabilir veya eğitimcilerin görme yetersizliği yaşayan bireylerin matematik eğitimi ortamları ile ilişkili farkındalıklarının olmadığını (Horzum, 2018) gösterebilir. Öte yandan fen bilimleri alanında yürütülen tezlerin bağımsız hareket becerilerinin ele alındığı rekreasyon alanında yürütülen tezlerden daha fazla olması fen bilimlerinin eğitime olan ilginin son zamanlarda arttığını belirten araştırmaların (Sözbilir, Kutu ve Yaşar, 2012; Sözbilir vd., 2015) sonuçları ile örtüşmektedir. Bu durum Türkiye'de fen eğitimi alanındaki araştırmacıların sayısının fazla olmasına ve bu alandaki araştırmacıların görme yetersizliğine sahip bireylerin eğitime önem vermeye başladıklarının (Bülbül, 2009; Bülbül vd., 2017; Kızılaslan vd., 2012; Yazıcı vd., 2021; Zorluoğlu vd. 2021) bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İncelenen ana disiplinlerde dikkati çeken bir diğer sonuç görme yetersizliği olan bireylerin tarih, coğrafya gibi sözel alanlardaki çalışmalara beklenildiğinin aksine sadece iki tezde ve din kültürü ana disiplininde sadece bir teze yer verilmesidir. Oysa çok sayıda psikolojik araştırma görme yetersizliğine sahip bireylerin coğrafya gibi görsel imgelerin olduğu ve tarih ile din kültürü bilgisi gibi hafızada tutma becerilerini gerektiren alanlarda şaşırtıcı bir kapasiteye sahip olduklarını belirtmektedir (Haber, Haber, Levin ve Hollyfield, 1993; Landau, Spelke ve Geleitman, 1984; Millar 1985). Buradan görme yetersizliği olan bireylerin coğrafya, tarih gibi derslerdeki ve dini yaşamla ilgili sorunlarına eğilim gösterilmediği sonucuna ulaşılabilir.

Lisansüstü tezlerde benimsenen yöntem ve desenler incelendiğinde alanyazında da görüldüğü gibi (Klingenberg vd., 2019; Klingenberg vd., 2020; Miyauchi, 2020; Sözbilir vd., 2015) nicel araştırma desenlerinin nitel araştırma desenlerine kıyasla daha fazla sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) "çoğunlukla nitel araştırma desenlerinin, ardından nicel araştırma desenlerinin tercih edilmesi" sonucuyla örtüşmemektedir. Nicel araştırma desenlerinden en çok tarama ve tek denekli desenlerin, nitel araştırma desenlerinden ise en çok durum çalışmasının kullanılması aslında görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili bilinmeyenlerin olduğunu ve doğal ortamında derinlemesine betimlemelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ayrıca özel eğitim çalışmalarında çok sayıda katılımcı sayısına ulaşmanın mümkün olmaması ve görme yetersizliği olan bireylerin özelliklerinin heterojen olması (kör, az gören, doğuştan, sonradan, görme artığı olan-olmayan) nedeniyle tek denekli desenlerin kullanılmasının neredeyse bir zorunluluk haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Burada önemli olan katılımcı sayısından ziyade yazılacak teze en uygun sayıda katılımcının seçilmesidir. Nitekim bu araştırmada bu düşünceyle Sözbilir ve arkadaşlarının (2015)

çalışmasında olduğu gibi nicel araştırma desenlerinde deneysel olmayan desenlerin deneysel olan desenlerden daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Deneysel çalışmalarda deney-kontrol gruplarının oluşturulmasının özel eğitim alanında hem zaman alması bakımından hem de uygun katılımcılara ulaşma konusunda zorluklar oluşturması bu tercihin temel nedeni olabilir. Nitekim tezlerin katılımcı sayılarına göre dağılımı incelendiğinde en fazla sayıda çalışmanın 1-10 kişi arası katılımcıyla gerçekleştiği belirlenmiştir. Bununla birlikte alanyazında görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilişkili olarak hazırlanan sistematik derlemelerde (Klingenberg vd., 2019; Klingenberg vd., 2020; Miyauchi, 2020) katılımcı sayısının genellikle 50 kişinin üzerinde olduğu deneysel ve tarama gibi nicel araştırmaların daha fazla olduğunu belirlemişlerdir. Katılımcı sayısı arttığında ise yapılan çalışmanın sayısının azaldığı gözlemlenmiştir. Öte yandan karma araştırma desenleri ise Klingenberg ve arkadaşlarının (2019) ve Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) yaptıkları araştırmada olduğu gibi en az tercih edilen desenler olmuştur. Karma desenlerin en az tercih edilen desenler olmasının nedeni, Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) da belirttiği gibi karma araştırma yöntemlerinin diğer araştırma yöntemlerine nazaran çok daha sonra yaygınlaşmaya başlaması ve araştırmacıların bu tarz desenlere ilişkin sahip oldukları bilgi, beceri ve tutum ile ilişkili olabilir.

Görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yürütülen tezlerin katılımcılara göre dağılımı incelendiğinde en fazla ortaokul öğrencileri, öğretmenler ve ilkökul öğrencileri ile çalışıldığı görülmektedir. Benzer sonuç Klingenberg ve arkadaşlarının (2019) çalışmalarında da “6-18 yaş aralığındaki katılımcıların daha fazla tercih edilmesi” şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu sonuç istenen bir sonuçtur çünkü görme yetersizliği olan bireylerin eğitsel ihtiyaçlarının karşılanması için ne kadar erken yaşta çalışma yapılırsa o kadar iyi olur. Fakat yayımlanan tezlerde okul öncesi öğrencilerle ilgili yapılan çalışmaların azlığı sebebiyle erken yaşta eğitime yeterince önem verilmediği dikkati çekmektedir. Görme yetersizliğine sahip bireylerin eğitime ilişkin araştırmaların erken çocukluk döneminde ve dikkate değer oranda artırılması gerekmektedir. Nitekim görme yetersizliği olan bireylerin gerçek nesnelere, materyaller, aktiviteler ve etkileşimlerle deneyimleri zenginleştirilerek (Howard vd., 2010/2011, s. 377) öğretimlerinin yapılmasının önemi yadsınmaz. Öte yandan Miyauchi (2020) görme yetersizliği olan öğrencilerin kaynaştırma eğitimlerini ele aldığı çalışmasında çoğunlukla özel eğitim ve genel eğitim öğretmenleri ile daha çok çalışıldığını belirlemiştir. Katılımcıların dağılımının üniversite öğrencileri ve akademisyenler olarak seçildiği tez sayısının çok az olması ise, görme yetersizliği olan bireylerin üniversite eğitime yeterince önem verilmediğine işaret edebilir veya yüksek öğretime devam eden görme engelli öğrenci sayısı ile de ilişkili olabilir.

Yayımlanan tezlerin veri toplama araçları ele alındığında genellikle farklı türlerde veri toplama araçlarının bir arada kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) elde ettiği “çoğunlukla tek bir veri toplama aracının” kullanılması sonucuyla çelişmektedir. Bu durum bu araştırmanın görme yetersizliği olan bireylerin eğitimi ile ilgili farklı disiplinlerde yazılmış tezler hakkında iken diğer çalışmanın sadece fen bilimleri eğitimi alanından olmasından kaynaklanabilir. İncelenen tezlerde en fazla görüşme yönteminin kullanıldığı, bunun yanı sıra envanter, günlük, kayıt çizelgesi, kontrol listesi, video kayıtları vb. gibi alternatif araçların, ölçeklerin ve gözlemlerin çoğunlukla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Görme yetersizliği olan bireylerle ilgili yazılan tezlerde araştırmacıların nicel veri analizi tekniklerini nitel veri analizi tekniklerine kıyasla daha fazla kullandığı tespit edilmiştir. Bu sonuç Sözbilir ve arkadaşlarının (2015) çalışmasıyla çelişmektedir. Araştırmacılar nicel veri analizi tekniklerinden betimsel veri analizini kestirimsel veri analizine göre daha çok tercih etmiştir. Çünkü görme yetersizliğine sahip bireylerle yapılan araştırmalarda elde edilen verilerin özetlenmesi ve yorumlanması, özel eğitime ihtiyaç duyan bu bireylerle elde edilen verilerin genellenmesinden çok daha faydalı olacaktır. Ayrıca bu durum tercih edilen yöntemlerin çoğunlukla tarama veya tek denekli desen olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim tarama çalışmalarında çoğunlukla frekans yüzde gibi betimsel veri analizleri kullanılırken, tek denekli desenlerde çoğunlukla grafiklerle gösterim ve yüzdeler kullanılmaktadır. Ayrıca parametrik olmayan testlerin sıklıkla kullanılması, MANOVA-MANCOVA, ANCOVA gibi istatistiksel yöntemlerin kullanılmaması, regresyon analizi ve faktör analizi gibi ileri düzeydeki kestirimsel veri analizlerinin az sayıda kullanılması yadırganacak bir durum değildir. Çünkü normal dağılımın yakalanmadığı durumlarda parametrik testlerin kullanılması araştırmalarda sıklıkla karşılaşılan bir durum olmakla birlikte güçlerinin parametrik testlere göre daha zayıf olduğu bilinmektedir (Erdem, 2011). İleri düzeydeki kestirimsel veri analizlerinin kullanılmaması veya az kullanılması; verilerin normal dağılım göstermemesini, sınırlı sayıda katılımcı ile çalışılmak zorunda

olmasını, incelenen grubun özelliklerinden dolayı kontrol gruplu deneysel çalışmaların yapılamamasını akla getirmektedir. İncelenen tezlerde ayrıca nitel veri analizlerinden içerik analizine ve betimsel analize, tezlerde sıklıkla yer verildiği görülmüştür. Hatta içerik analizinin betimsel analizden daha fazla tercih edilmesinin sebebi olarak, yorumlanan verilerin daha derin incelemeye tabi tutulması gösterilebilir. Yürütülen tezlerde en az sayıda kullanılan veri analizi tekniklerinin sürekli karşılaştırmalı analiz ve fenomenografik analiz olduğu saptanmıştır. Bu sonuç beklenen yönde olmuştur çünkü kullanılan desenler bu analiz tekniklerine izin vermemiş olabilir.

Edinilen sonuçlar ana hatlarıyla yorumlandığında, bu çalışmada görme yetersizliği yaşayan bireylerin eğitimi ile ilişkili tezlerde mevcut eğilim belirlenerek, hangi yıllarda ve üniversitelerde yoğunlaştığı, hangi anabilim dallarında ve ana disiplinlerle daha fazla çalışıldığı, hangi yöntemlerin ve desenlerin kullanıldığı, kullanılan veri toplama araçlarını, hangi katılımcılar ile hangi sayıda çalışıldığı ve ne tür veri analizi tekniklerinin kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Buradan elde edilen sonuçlar aracılığıyla, görme yetersizliği olan bireylerde eğitim ile ilgili çalışmalar yapmayı planlayan araştırmacılar için araştırma ihtiyaçları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda yapılan bu araştırma alana yeni araştırmacıların katılımını sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Nitekim sonuçlar hem anabilim dalları hem ana disiplinler hem metodolojik yöntemler bazında çok daha fazla araştırmanın yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde durum tespitlerinin önemi yadsınmaz. Ancak bunun ötesinde karşılaşılan problemlerin üstesinden gelmeye yönelik tasarım tabanlı çalışmalara, eylem araştırmalarına ve ayrıca ileri istatistik analiz tekniklerini gerektiren araştırmaların çalışılmasına da ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca erken çocukluk döneminde ve üniversite düzeyinde yürütülen araştırmaların olmaması büyük bir açığa işaret etmektedir. Son olarak matematik, sanat, tarih, coğrafya gibi alanlarda araştırmaların yapılmasına ve bu doğrultuda akademisyenlerin danışmanlığını yaptıkları öğrencileri bu alanlara yönlendirmelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1997). T.C. Resmî Gazete, 23011, 06 Haziran 1997.
- Aydın O'Dwyer, P. ve Akça Bayar, S. (2017). Görme yetersizliği: Tanım, sınıflama, yaygınlık ve nedenler. H. Gürgür ve P. Şafak (Ed.), *İşitme ve görme yetersizliği* içinde (s. 128-151) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Brian, A., & Haegele, J. A. (2014). Including students with visual impairments: Softball. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 85(3), 39-45. doi: 10.1080/07303084.2014.875808
- Bülbül, M. Ş. (2009). Doğuştan görme engellinin Türkiye'de fizikçi olabileme ihtimali. *Eleştirel Pedagoji*, 2(7), 52-59.
- Bülbül, M. Ş., Garip, B., ve Özdemir, Ö. F. (2017). Using a force concept inventory test with visually impaired and blind students. *European Journal of Physics Education*, 6(3), 20-31.
- Çarkçı, Ş. (2011). *Engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çiltaş, A., Güler, G., & Sözbilir, M. (2012). Mathematics education research in Turkey: A content analysis study. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(1), 515-580.
- Diken, İ. H. (2013). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinçer, S. (2018). Eğitim bilimleri araştırmalarında içerik analizi: Meta-analiz, meta-sentez, betimsel içerik analizi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 176-190. doi: 10.14686/buefad.363159
- Enç, M. (2005). *Görme özürülüler-gelişim, uyum ve eğitimleri* (2. baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Erdem, D. (2011). Türkiye'de 2005–2006 yılları arasında yayımlanan eğitim bilimleri dergilerindeki makalelerin bazı özellikler açısından incelenmesi: betimsel bir analiz. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), 140-147
- Gürsel, O. (2013). Görme yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (8. baskı) (s. 217-249). Ankara: Pegem Akademi.

- Haber, R.N., Haber, L.R., Levin, C.A., & Hollyfield, R. (1993). Properties of spatial representations: Data from sighted and blind subjects. *Perception and Psychophysics*, 54(1), 1-13.
- Horzum, T. (2013). *Görme engelli öğrencilerin bazı matematiksel kavramlardaki kavram imajları ve temsilleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Horzum, T. (2018). Preservice mathematics teachers' perceptions about visually impaired persons. *International Journal of Progressive Education*, 14(4), 126-143. doi: 10.29329/ijpe.2018.154.10
- Howard, V. F., Williams, B., & Lepper, C. E. (2010). *Very young children with special needs: A Foundation for educators, families, and service providers*. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- İkizoğlu, M. (2005). Özürlü, özürlü ailesi ve toplum ilişkisi. *Ufku Ötesi Bilim. Dergisi*, 5(1), 47-60.
- Karadağ, E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 75-87.
- Kızılar, O. (2012). *Farklı branşlardaki görme engelli sporcuların yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Kızılaslan, A. ve Sözbilir, M. (2018). Görme yetersizliği olan öğrencilerin bilişsel becerileri ve psikolojik deneyimleri üzerine bir derleme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 29-43. doi: 10.30794/pausbed.414613
- Kızılaslan, A., Sözbilir, M. ve Yasar, M. D. (2012). Inquiry based teaching in Turkey: A content analysis of research reports. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(4), 599-617.
- Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: Introducing focus groups. *British Medical Journal*, 311(7000), 299-302. doi: 10.1136/bmj.311.7000.299
- Klingenberg, O. G., Holkesvik, A. H., & Augestad, L. B. (2020). Digital learning in mathematics for students with severe visual impairment: A systematic review. *British Journal of Visual Impairment*, 38(1), 38-57. doi: 10.1177/0264619619876975
- Klingenberg, O. G., Holkesvik, A. H., & Augestad, L. B. (2019). Research evidence for mathematics education for students with visual impairment: A systematic review. *Cogent Education*, 6(1), 1626322. doi: 10.1080/2331186X.2019.1626322
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Landau, B., Spelke, E., & Gleitman, H. (1984). Spatial knowledge in a young blind child. *Cognition*, 16(3), 225-260. doi: 10.1016/0010-0277(84)90029-5
- Lieberman, L. J., Houston-Wilson, C., & Kozub, F. M. (2002). Perceived barriers to including students with visual impairments in general physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19(3), 364-377.
- Marcone, R., & Penteado, M. G. (2013). Teaching mathematics for blind students: A challenge at the university. *International Journal for Research in Mathematics Education*, 3(1), 23-35.
- Millar, S. (1985). Movement cues and body orientation in recall of locations by blind and sighted children. *Quarterly Journal of Experimental Psychology Section A: Human Experimental Psychology*, 37(2), 257-279. doi: 10.1080/14640748508400933
- Miyauchi, H. (2020). A Systematic Review on inclusive education of students with visual impairment. *Education Sciences*, 10(11), 346. doi: 10.3390/educsci10110346
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2010). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *International Journal of Surgery*, 8(5), 336-341. doi: 10.1016/j.ijsu.2010.02.007
- Petticrew, M., & Roberts, H. (2006). *Systematic reviews in the social sciences*. USA: Blackwell.
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M. ve Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 428-449.
- Sevencan, A. (2019). *Türkiye’de matematik eğitimi alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Sözbilir, M., Kutu, H., & Yasar, M.D. (2012). Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. In J. Dillon & D. Jorde (Eds.). *The World of Science Education: Handbook of Research in Europe* (pp. 1-35). Rotterdam: Sense publishers.
- Sözbilir, Ö., Gül, Ş. Okçu, B., Yazıcı, F., Kızılaslan, A., Zorluoğlu, S. L. ve Atilla, G. (2015). Görme yetersizliği olan öğrencilere yönelik fen eğitimi araştırmalarında eğilimler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 218-241.

- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler ve teknikler*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Ünlü, P., Pehlivan, D. ve Tarhan, H. (2010). Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören görme engelli öğrencilerin fizik dersi hakkındaki düşünceleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 39-54.
- Vaughn, S., Bos, C. S., & Schumm, J. S. (2007). *Teaching students who are exceptional, diverse, and at risk in the general education classroom* (4th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Vision 2020 - World Health Organization [WHO], (2007). https://www.who.int/blindness/Vision2020_report.pdf (Erişim Tarihi: 06/05/2021)
- Yazıcı, F., Gül, Ş., Sözbilir, M., Çakmak, S. ve Aslan, C. (2021). Altıncı sınıfa devam eden görme engelli öğrencilerin Fen Bilimleri dersine yönelik öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Milli Eğitim Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi*, 1(1), 26-64.
- Yıldız, S. ve Gürler, S. (2018). Görme engelli bireylerin engelli haklarına dair bilgi düzeylerinin ölçülmesi-Ankara örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (KÜSBD)*, 8(1), 241-268.
- Zorluoğlu, S. L., Kızılaslan, A. ve Sözbilir, M. (2021). Görme yetersizliği olan öğrencilerin fen kavramlarını öğrenme düzeyleri ve öğretim ihtiyaçları: Madde ve Isı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 25-52. doi: 10.17152/gefad.597785

Ek. Tez sınıflandırma formu

A. KÜNYE BÖLÜMÜ		
1. Başlık:		
2. Yazar:		3. Yıl:
4. Üniversite:		
5. Tezin Yayımlandığı Anabilim Dalı:		
6. Tezin İlişkili Olduğu Ana Disiplin: (-Coğrafya -Dil-Türkçe -Din -Fen Bilimleri -Matematik -Müzik -Öğretim Teknolojileri -Psikoloji -Rekreasyon -Sanat -Sosyoloji -Tarih -Yabancı Dil -Felsefe -Diğer:		
B. METODOLOJİK BÖLÜM		
7. Tezin Yöntemi ve Deseni		
7.1. Nicel	7.2. Nitel	7.3. Karma
7.1.1. Deneysel olan a) Tam Deneysel Desen, b) Yarı Deneysel Desen, c) Tek Denekli Desen, d) Zayıf Deneysel Desen	7.2.1. Etkileşimli a) Etnografi, b) Fenomenoloji, c) Durum Çalışması, d) Gömülü Teori, e) Eleştirel Araştırmalar (Eylem Araştırması vb.), f) Diğer	a) Yakınsayan Paralel Desen (Nic+Nit), b) Açımlayıcı/açıklayıcı Sıralı Desen (Nic→Nit), c) Keşfedici Sıralı Desen (Nit→Nic), d) İç İçe Karma Desen /Gömülü desen, e) Çok Aşamalı Karma Desen, f) Belirtilmemiş
7.1.2. Deneysel olmayan a) Betimsel, b) Nedensel Karşılaştırma (Ex -Post Facto), c) Karşılaştırmalı, d) Korelasyonel, e) Tarama, f) Ölçek Geliştirme	7.2.2. Etkileşimsiz a) Doküman İncelemesi, b) Tarihsel Araştırma, c) Kavram Analizi, d) Diğer	
7.1.3. Birden fazla nicel yöntem	7.2.3. Birden fazla nitel yöntem	
7.4. Alanyazın (Sistemik derleme, alanyazın vb.)		
7.5. Diğer:		
8. Veri Toplama Araçları		
<p>8.1. Gözlem (katılımcı olan, katılımcı olmayan, yapılandırılmış, yapılandırılmamış, yarı-yapılandırılmış, belirtilmemiş)</p> <p>8.2. Görüşme (yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış, yapılandırılmamış, odak grup, klinik, belirtilmemiş)</p> <p>8.3. Başarı testi (açık-uçlu, çoktan seçmeli, diğer)</p> <p>8.4. Anket (açık-uçlu, likert, diğer)</p> <p>8.5. Dokümanlar</p> <p>8.6. Alternatif araçlar (çalışma kağıtları, dereceli puanlama anahtarları/rubrik, teşhis testi/diagnostik test, envanter, formlar, etkinlikler, grup değerlendirme, günlük, kavram haritası, kontrol listeleri, öz-değerlendirme, performans, portfolyo/ürün dosyası, proje, yansıtıcı raporlar, video kayıtları, alan notları vb.)</p> <p>8.7. Alternatif testler (tutum, algı, kişilik vb. testleri)</p> <p>8.8. Ölçek</p> <p>8.9. Diğer</p>		
9. Hedef Kitle		
9.1. Katılımcılar a) Okul Öncesi Öğrencileri (1-5 yaş), b) İlkokul Öğrencileri (1-4. sınıf, 6-9 yaş), c) Ortaokul Öğrencileri 5-8. sınıf, (10-13 yaş), d) Lise Öğrencileri (9-12. sınıf, 14-18 yaş), e) Üniversite Öğrencileri, f) Öğretmenler, g) Akademisyenler, h) Aileler, i) Yetişkin, j) Diğer	9.2. Örneklem Büyüklüğü a) 1-10 arası, b) 11-30 arası, c) 31-100 arası, d) 101-300 arası, e) 301-1000 arası, f) 1001 ve üzeri, g) Belirtilmemiş/Diğer/Doküman inceleme	
10. Veri Analizi		
10.1. Nicel Veri Analizi		10.2. Nitel Veri Analizi
10.1.1. Betimsel İstatistik a) Frekans/Yüzde Tabloları, b) Merkezi Eğilim Ölçüleri (Ortalama, Standart Sapma, vb.), c) Grafikle Gösterim, d) Diğer (Basıklık, Çarpıklık vb.)	10.1.2. Cıkarımsal İstatistik a) Korelasyon, b) t-testi, c) Anova/Ancova, d) Manova/Mancova, e) Faktör analizi, f) Regresyon, g) Yapısal Eşitlik, h) Parametrik olmayan testler (Friedman testi, Ki-kare testi, Kolmogorov-Smirnov, Mann Whitney-U, Spearman Korelasyon testi, Wilcoxon işaretli sıralar testi), i) Diğer:	a) İçerik analizi, b) Betimsel analiz, c) Sürekli karşılaştırmalı analiz, d) Diğer